die een slap reglement hebben, dat den voorzitter veel vrijheid laat; en nog andere, die zelfs *geen* huishoudelijk reglement bezitten, en den voorzitter derhalve in alles vrij laten begaan.

Maar het beginsel blijft bij dit alles onaangetast.

Wil een vergadering, die dusver geen huishoudelijk reglement had, er morgen een maken, dan doet ze het, en bindt den voorzitter. Of ook wil een vergadering, die in haar huishoudelijk reglement dusver den voorzitter veel vrijheid liet, morgen den dag die vrijheid inperken, dan is er niets, dat haar dit belet.

Een vrijgelaten voorzitter oefent alzoo deze zijn vrije beschikking uit, niet uit eigen hoofde, niet krachtens eigen machtsvolheid, maar altoos onder uitgesproken of stilzwijgend goedvinden der vergadering; en het staat aan de vergadering, en niet aan hem, om te bepalen, in hoeverre deze zijn vrijheid van beweging blijven zal wat ze dusver is, of allengs zal worden verminderd.

Toegepast op ons onderwerp beteekent dit derhalve, dat er drieërlei soort kerken zijn. Kerken die den Dienaar bij den eeredienst ganschelijk *niet* binden; kerken die hem *ten deele* binden, en *ten deele* vrijlaten; en zoo ook kerken, die alles haarfijn omtreat den eeredienst voorschrijven.

Maar alle deze drie soorten van kerken staan desniettemin in beginsel gelijk, inzooverre de toestand, gelijk die geschapen werd, en in zijn voortbestaan geduld wordt, afhangt van het goedvinden der gemeente, en het de gemeente is, die het recht en de bevoegdheid bleef bezitten, om in den bestaanden toestand wijziging te brengen.

Wil een kerk die nu een Dienaar in alles bindt, hem voortaan vrijer maken, dan geschiedt het alzoo. Wil een kerk die hem in het éène wel, en in het andere niet bond, hierin wijziging of onderscheiding aanbrengen, dan doet ze het desgelijks. En ook, wil een kerk, die dusver een Dienaar in alles vrij liet, hem voortaan ten deele binden, dan wordt die band aangelegd.

Want wel kan een Dienaar door zijn kerkeraad gesteund, het recht der gemeente ten deze weerstaan, maar dan randt hij, en met hem de kerkeraad, het algemeen priesterschap der geloovigen aan, en zal de gemeente den kerkeraad anders moeten saamstellen.

En is het dat de kerkeraad door strenge coöptatie ook dit verzet breekt, dan kan een gemeente wel gedwarsboomd worden, maar toch nooit naar recht, en nooit anders dan met verkrachting van het gemeentewezen; en dan hangt het van op zichzelf onberekenbare gegevens af, of een gemeente in staat zal blijken tegenover dezen clericalen tegenstand haar van Christus ontvangen rechten al dan niet te handhaven.

Ook zonder op iets anders te zien, dan op het karakter van een »vergadering" als zoodanig, is derhalve het uitgangspunt voor het Liturgisch karakter van den eeredienst hiermede reeds gevonden.

Is de godsdienstoefening het houden van »een *onderlinge* bijeenkomst", en alzoo een »vergadering" van de gemeenteleden, dan staat het hiermede tevens vast, dat er voor de wijze, waarop de Dienst in het heilige zal toegaan, zekere regel moet gesteld worden, zoodra de gemeente zelve dit verlangt.

Doch hiermede is nog niets dan het uitgangspunt gewonnen.

Er komen toch bij den eeredienst nog gansch andere factoren in het spel, die aan deze soort vergaderingen der gemeente een geheel bijzonder en eigenaardig karakter leenen.

En dan zij er in de eerste plaats op gewezen, dat de gemeente in haar vergaderingen niet alleen zelve vergadert, maar er ook *een samenkomen met haar God* zoekt.

Onder het Oude Testament heette de Tabernakel »de Tente *der samenkomst*," de *Ohel Moëed*, en hiermeê drukt de Schrift uit, niet dat al het volk in die Tente samenkwam. Daartoe toch was die Tente veel, veel te klein. Maar wel, en heel anders, dat in deze Tente *God samenkwam met zijn volk*.

Hij woonde symbolisch-reëel boven het Verzoendeksel in het Heilige der heiligen.

Waar de Tabernakel stond, was de plaatse zijner ruste, en nu was het de priester, die, als aan het hoofd van het volk, en in naam van dat volk, tot God in het heiligdom naderde, om haar God tegemoet te treden, en met Jehova saâm te komen.

Die hooge, heilige gedachte nu is niet een voorbijgaand denkbeeld.

Alle godsdienst, alle echte religie is een zoeken van de gemeenschap des Heeren HEEREN. Zoo is het voor een ieder persoonlijk, en zoo is het ook voor de gemeente als geheel genomen.

Voor u zelf in uw eigen hart waakt het dieper religieus gevoel dan pas op, als ge iets ontwaren moogt van de zalige nabijheid des Heeren, en het »nabij God te zijn" *aan* u en *in* u verwezenlijkt wordt.

Een God van verre beweegt het vrome gemoed niet, en zalig noemt daarom de Psalmist »dien God heeft verkoren en *doet naderen*."

En juist ditzelfde nu, geldt evenzoo voor de gemeente.

Ook de gemeente leeft slechts in die oogenblikken geestelijk op, als ze saâm, *als gemeente*, de nabijheid van haar God ontwaart, en de tegenwoordigheid van den Heilige ontdekken mag, d. i. wanneer ze in haar saâmvergaderingen tevens *samenkomt met haar God*.

Een schrede terug.

Eerlijkheidshalve moeten we er onze lezers op wijzen, dat Ds. Littooy in zijn tweede opstel, geplaatst in de *Zuider-Kerkbode*, No. 23, een schrede rugwaarts doet.

Had hij in het vorig opstel onomwonden uitgesproken, dat de daad der instorting van het nieuwe leven, niet middellijk, maar onmiddellijk toeging, nu schrijft hij een en ander, waardoor de zaak juist omgekeerd komt te staan, en de wedergeboorte wordt voorgesteld, als toch plaats grijpend *door middel* van de predikatie des Woords.

Doch zichier zijn eigen woorden:

Dat leven uit God wordt hun evenwel niet door het verbond, de beloften en den doop als door een zeker voertuig gegeven. Maar de Heere God schept het overeenkomstig zijn verbond en zijne beloften in het hart der kinderen. Alleen in zoover en in dezen zin geschiedt het onmiddelijk. Hebben wij nu niet met de kinderen, maar met hen te doen die het Woord Gods kunnen hooren, zie, dan komt naar Gods wijs bestel en groote goedheid bij het verbond, de beloften en het sacrament des doops ook nog de bediening des Woords. En deze bediening moet allen creaturen deelachtig worden gemaakt. De Vader werkt door den Heiligen Geest en de bediening zijns Woords met het oog op en in zoover ook weer door de beloften, die hij, in betrekking tot de heidenen, den Zoon gaf. Overeenkomstig deze beloften en zijn eeuwig voornemen wederbaarde en wederbaart Hij duizenden bij duizenden heidenen, onder en door de prediking van het Evangelie. Want naar zijne vrijmacht maakt Hij door de dwaasheid der prediking zalig, die gelooven. Paulus zegt dienovereenkomstig (m.i. toch geldt dit zoowel in betrekking tot de Heidenen als de Joden):

»Naar zijnen wil heeft Hij ons gebaard, *door het Woord der waarheid*" (Jac. 1: 18). En in 1 Petr. 1: 23: »Gij, die wedergeboren zijt, niet uit vergankelijk, maar uit onvergankelijk zaad, *door het levende en eeuwig blijvende Woord van God*." In 1 Cor. 4: 15 luidt het: »Want in Christus Jezus heb ik u *door het Evangelie* geteeld." »Het heeft Gode behaagd, *door de dwaasheid der prediking zalig te maken*, die gelooven", schrijft hij 1 Cor. 1: 21.

Trouwens, in het geheele Nieuwe Testament wordt er, waar er sprake is van het werk der zaligmaking, nadruk gelegd, op de bediening van het Verbond en het Woord Gods.

Maar... uit de aangehaalde plaats, 1 Cor. 4: 15 blijkt voor ons dunkt mij genoegzaam, dat het »teelen" of baren — dewijl het daar aan Paulus wordt toegekend — niet zóó moet worden opgevat, dat, óf Paulus óf het Woord als zoodanig het werk der wederbaring door intensieve, d.w.z. door innerlijke kracht verricht.

Hoewel het m.i. toch ook niet geheel zonder en buiten de bediening van het Verbond en het Woord geschiedt. Het is er mee als met de wonderen. Hij, de Heere, verrichtte het wonder. Ja, onmiddellijk. Maar toch ook weer, door Mozes, door de profeten, en door het woord, dat God door hen sprak, zoo bijv. zeide God tot Mozes: »Zeg den kinderen Israels, dat zij voortrekken"; en Petrus zeide: »In den naam van Jezus Christus.... neem u beddeke op en wandel".

Omdat zij hierin medearbeiders Gods zijn, wordt aan hen en aan hun woord wel het wonder toegeschreven. Zoo nu is het ook in betrekking tot de wedergeboorte, in 1 Cor. 4: 15 en Jac. 1: 18 enz. *God* geeft in *dien weg*, *onder* en *door* die genademiddelen en den menschen het nieuwe leven.

Daarmee wil ik echter niet zeggen, dat wij om die weldaad van het genadeverbond deelachtig te worden, bepaald onder de prediking des Woords moeten verkeeren; immers in de prilste jeugd, op het krankbed en elders maakt Hij vele geestelijk doode zondaren levend; doch dat dit geheel buiten het Verbond, de beloften en het Woord om zou gaan, weerspreek ik.

Voorts zeg ik: het Woord is een licht en het is levend en krachtig; maar wat baat het een blinde dat de Zonne der gerechtigheid op middaghoogte staat en schijnt; en wat baat het den geestelijk dooden zondaar, dat God hem roept.

Zoolang de Heere hem niet het leven en het licht schenkt, baat hem dat niets.

Wij moeten het leven ontvangen, om te zien, te hooren en te gelooven.

Levend maken dat doet God en God alleen; dat doet Hij door *zijn* scheppend Woord. Met het oog hierop alleen kunnen wij dan ook zeggen, dat de wedergeboorte onmiddellijk plaats heeft.

Naar het mij voorkomt, is het maar de vraag: hoe, en van welken kant men het beziet.

Nu zal men, na dit met aandacht gelezen te hebben, ons tegenwerpen, dat Ds. Littooy *geen* schrede rugwaarts doet, want dat hij ook nu nog erkent, dat »God in zooverre *onmiddellijk* wederbaart," dat God alleen levend maakt door zijn scheppend Woord," en dat we eerst het leven ontvangen moeten om te kunnen zien, hooren en gelooven."

En dit stemmen we ook toe, maar ontkend kan dan toch niet, dat hij naast de *onmiddellijke* wedergeboorte, wel terdege de *middellijke* wedergeboorte plaatst, de eerste bij de kleine kinderen, de tweede bij de volwassenen, en zegt dat »het er maar van afhangt van welken kant men het neemt."

Op die wijs komen we niet verder.

Dan toch gaat een ieder, met beroep op de Heilige Schrift, terstond weer zeggen, dat de middellijke wedergeboorte voor volwassenen regel, en de onmiddellijke wedergeboorte een uitzondering is, alleen voorkomende bij die kinderkens die God vroeg oproept naar zijn hemelsch koninkrijk.

Leerden nu daarentegen onze Gereformeerde vaderen, duidelijk en welbewust, gelijk een ieder welhaast uit de schoone studie van wijlen onzen broeder Kramer over het »*Verband tusschen Doop en Wedergeboorte*," zien zal, dat we in den regel de wedergeboorte vóór den Doop hebben te plaatsen, dan klopt de éène voorstelling op de andere niet.

Toch versta men wel, hoe dat komt.

De apostolische geschriften spreken alleen van menschen, die eerst op volwassen leeftijd in het Verbond zijn gekomen, en dus ook eerst op volwassen leeftijd tot Christus bekeerd zijn.

Een toestand als waarin wij thans leven kenden ze niet. Het tweede en derde geslacht moest nog geboren worden.

Vandaar dat in al hun uitspraken, van de bekeering op de wedergeboorte wordt teruggegaan. Nooit omgekeerd van de wedergeboorte tot de bekeering wordt voortgeschreden.

En verliest men dit nu uit het oog, en past men zonder hierop te letten, de apostolische uitspraak uit den toenmaligen tijd op onze kerken toe, ja, dan moet men wel in verwarring vervallen, en komen tot tegenstrijdige conclusies.

Iets waar dan nog bij komt, dat Ds. Littooy toont zeer wel het onderscheid tusschen het *scheppend woord* en het *gepredikte woord* in te zien, maar nochtans plaatsen als 1 Petr. 1: 23 eenvoudig opvat, als ware het »*onvergankelijk zaad*" niets anders dan de gepredikte waarheid.

Sta daarom hier nogmaals de vraag: Komen we zoo niet op de Luthersche lijn uit Luthers eerste periode?

Toen toch had volgens Luther ook de prediking van het Woord een soort sacramenteel karakter.

Geloof en Woord.

Zijn denkbeelden verder uitspinnende, geeft Ds. Bos in de *Vrije Kerk* thans ook zijn gevoelen over het ontstaan van het geloof, en dat wel in dier voege, dat z. i. niet alleen het *dadelijke geloof*, maar ook het *geloofsvermogen* vrucht is van zulk een werking des Heiligen Geestes, die tot stand komt door het instrument van het Woord.

Ziehier zijn eigen woorden.

Nu vragen we weer, of er ook verband is tusschen het geloof en het Woord, of de prediking des Woords. En dan kunnen wij niet anders zien, of dat verband bestaat, naar de uitspraken der Heilige Schrift. En dat verband bestaat niet alleen met het oog op het geloof, voor zoover het betrekking heeft op het bewustzijn, maar ook met het oog op het geloof als gave Gods en inlijving in Christus. Dat verband *verstaan* wij niet, als wij denken aan de kleine kinderen. Met hen werkt de Heilige Geest op bijzondere wijze. Echter nooit waar het Woord niet is; dat staat bij ons vast. Wij gelooven niet, dat de Heilige Geest het geloof werkt in kinderen, die buiten het Woord geboren worden; die geboren worden uit ouders, die geheel buiten het Genadeverbond staan; bijv. in kinderen van Heidenen en Mohammedanen, om maar de uiterste groep van menschen te nemen. Waar het Woord niet is, en de beloften niet zijn, kunnen wij niet aannemen, dat *daar* de Heilige Geest werkt, om het geloof te ontsteken. Het verband tusschen geloof en Woord houden wij dus vast, ook bij kleine kinderen. Doch in hen kan het geloof door den Heiligen Geest worden gewerkt, eer zij nog het Woord kunnen hooren en verstaan. Hoe de Heilige Geest dat doet, weten wij niet. Maar dat Hij het doet, heeft zijn grond in de beloften, ook den kinderen der gelooviger gegeven, en tot die beloften behoort ook het geloof, door den Heiligen Geest gewerkt, zoowel als de belofte van wedergeboorte, rechtvaardigmaking en het eeuwige leven. — Wij moeten echter, tot recht verstand, bij die kleine kinderen niet blijven staan. Wij meenen, dat ook de Heilige Schrift dat niet doet. En raadplegen wij de Schrift, dan komt het verband tusschen geloof en Woord duidelijk uit. En dat niet alleen het geloof als bewuste werkzaamheid, waardoor wij al de weldaden van Christus aannemen, maar ook het geloof als vermogen, als gave Gods, en als inlijving in Christus en deelachtig worden van »des wortels en der vettigheid van Christus." Paulus leert duidelijk, dat het geloof is uit het gehoor, en het gehoor door het Woord Gods. (Rom. 10: 17.) Doch dan moet de prediking gezegend worden, gelijk blijkt uit Lydia, wier hart de Heere opende, zoodat zij acht nam op hetgeen van Paulus gezegd werd. Ge ziet dan ook, dat de Heilige Schrift het geloof steeds aan het Woord, of de prediking verbindt. Nu eens met een: »Wie heeft onze prediking geloofd?" dan door aan het bevel der prediking aan alle creaturen het »die geloofd zal hebben" te verbinden, en dan weer door op de prediking te laten volgen: »er gelooften zoovelen", of »zoovelen dan zijn woord gaarne aannamen", of »opdat zij gelooven en zich bekeeren" enz. Al deze plaatsen uit te leggen in dezen zin: gaat dan heen, predikt allen creaturen, — den Heidenen bijv. — opdat zij zich *bewust* mogen worden, dat zij reeds Christus ingelijfd *zijn*; dat zij reeds het gelootsvermogen *hebben*; dat zij zelfs reeds van eeuwigheid in Christus *waren*. Met één woord, zóó te verstaan, dat het Woord of de prediking er alleen bij komt, om het bewustzijn der zaak, en niet de zaak zelve te werken, gaat niet aan. Het geldt hier niet een gewone werkzaamheid des verstands en des vertrouwens. Dan toch behoeft ons alleen de inhoud gezegd en verklaard te worden, en moet er gesproken, geredeneerd, betoogd en aangedrongen worden, om den inhoud goed te verstaan, aan te nemen en te vertrouwen, om daarnaar te denken en te doen. Het Woord is ons *niet alleen* gegeven, om den inhoud van ons denken, weten en handelingen te bepalen. Het Woord is krachtig en als een scherp tweesnijdend zwaard. Het Woord is ook een middel, waardoor de Heilige Geest werkt. En tot het geloof werkt Hij *door het Woord*, om ons met Christus te vereenigen, opdat wij uit Christus en door Christus en om Christus alles zouden ontvangen wat tot onze volkomene zaligheid noodig is. Tot het oprecht geloof behoort meer dan iets *anders* kennen, *beter* kennen; iets anders vertrouwen en hartelijk vertrouwen, en ook dat werkt de Heilige Geest. In het oprecht geloof zit ook het geloofsvermogen, en in dat geloofsvermogen zit geestelijk leven, *waardoor* een mensch anders *kan* denken of weten; anders kan vertrouwen, en anders kan leven. Het oprecht geloof is een *levend* geloof. En dat leven des geloofs, waardoor de werkingen des geloofs ontstaan, werkt de Heilige Geest, door middel van het Woord, of de prediking des Woords. Dat leven des geloofs wordt niet zonder het Woord gewerkt, om dan alleen door het Woord de werkzaamheden des geloofs op te wekken en te regelen. Neen, ook *het* geloof; het geloof in zijn volle wezen, met alles wat er toe behoort, werkt de Heilige Geest door het Woord. Vandaar dat er in de Heilige Schrift nergens sprake is van het geloof, in welken zin ook genomen, zonder dat eerst het Woord werd gebracht, het Evangelie werd gepredikt. De prediking des Woords is dan ook niet alleen, om ons iets te zeggen wat wij te voren niet wisten, of om ons bewustheid te geven van iets dat wij te voren wel hadden, maar niet kenden, of niet wisten dat wij het hadden. De prediking des Woords is ook, en wel allereerst, om ons iets *te geven* dat wij te voren niet hadden: om ons Christus te geven; om ons met Christus te vereenigen; om ons deelgenooten te maken van Christus en van al zijne weldaden. En dan ook, om ons te doen kennen, en hartelijk te doen vertrouwen, wat in Christus is en ons in Christus geschonken is, nog dagelijks geschonken wordt, en wat wij nog van Hem te verwachten hebben.

Feitelijk is hiermede geen nieuw element in het debat gebracht.

Wie toch tusschen geloof en geloofsvermogen onderscheidt, kan niet anders stellen, dan dat het geloofsvermogen tot het nieuwe leven behoort, dat ons in de wedergeboorte wordt ingeplant.

Het komt dus op hetzelfde neêr, of ik zeg dat de wedergeboorte *door het Woord* gaat, of dat ik beweer, dat de inplanting van het *geloofsvermogen* door het Woord geschiedt.

Ds. Bos geeft dan ook op beide vragen een gelijkluidend antwoord.

Hij houdt staande dat beide malen het Woord instrument is, maar geeft ook beide malen toe, dat het bij de kleine kinderen *zonder* dat instrument toegaat.

Nu is eigenlijk deze laatste concessie ons reeds genoeg.

Staat toch vast, dat God het *kan* doen en het *doet* zonder het Woord, dan zou het een gansch doellooze quaestie worden, of hier een ander maal een instrumenteele tusschenschakel bijkwam.

Die tusschenschakel toch zou dan elk karakter van *noodzakelijkheid* missen, en door niets zou bewezen zijn, dat dit instrument aan de zaak zelve iets toe- of afdeed.

Ook hier komt het derhalve neer op de vraag, of het geloofs*vermogen* tot het *zijn* behoort, en zoo ja, of ooit het *zijn* door de *prediking* ons kan toekomen.

Dat we nochtans op dit punt terugkomen, is dan ook alleen, om een misverstand weg te nemen.

Ds. Bos schijnt namelijk den indruk te hebben ontvangen, alsof de opwaking van het geloofs*bewustzijn* en van de geloofs*daad* uit het geloofs*vermogen*, naar onze voorstelling *alleen* door de lezing of de prediking van het Woord tot stand kwam.

Dat nu is *niet* zoo.

Onze overtuiging was steeds en is nog, dat nooit ofte nimmer uit het geloofs*vermogen* hetzij het geloofs*bewustzijn*, hetzij de geloofs*daad* opkomt, dan door en onder eene nieuwe inwerking van den Heiligen Geest.

Iets waaraan we ten overvloede nog de verklaring toevoegen, dat een beroep op uitspraken der Heilige Schrift, waarin het woord: *geloof* voorkomt, ten deze natuurlijk niets uitwijst, tenzij eerst bij elk dier Schriftuurplaatsen is uitgewezen, óf dat er *alleen* van het geloofs*vermogen* sprake is, óf ook dat er onderscheiding tusschen geloofs*vermogen* en geloofs*bewustzijn* bij is in acht genomen.

Transvaal.

Van Ds. Postma, te Pretoria, in Transvaal, ontvingen we onderstaand uitvoerig schrijven, waarnaar we, uit gevoel van billijkheid, gaarne plaats verleenen.

Het luidt als volgt:

Geachte Redacteur!

In de *Heraut* No. 1004 kwam een stuk over Johannesburg onder mijne aandacht, waarop ik mij verplicht gevoel inlichting te geven, om misverstand en verwarring te voorkomen, en omdat het mij zeer zal spijten als de Gereformeerde kerken in Nederland, door eene verkeerde voorstelling van zaken, een verkeerden indruk over de kerk alhier zouden verkrijgen.

Ten eerste moet ik zeggen, heeft dat stuk mij verwonderd doen opzien, omdat ik daarin feiten duidelijk omschreven vindt, waarvan ik als consulent zeer weinig wist en waarin ik als consulent niet gekend was. Ik vond in dat stuk de acta eener vergadering, waarvan ik, zoo dicht bij Johannesburg, slechts bij gerucht wat wist, en niet eens zeker kon worden of er werkelijk zulk eene gemeente-vergadering zonder den consulent gehouden was. Die acta moest van over de zee voor het eerst onder mijne oogen komen.

Het verwonderde mij verder, dat bij ontvangst van den brief dier ouderlingen niet dadelijk de vraag opkwam bij de lezers in Nederland: »maar als dan te Johannesburg en elders de belangen der Gereformeerde kerk zoo verwaarloosd worden, hebben dan die broeders daarover niet geklaagd bij hunne Algemeene Vergadering of bij hunne Synode? Welke redenen zouden die broeders dan hebben om zoo maar hunne eigene kerkelijke vergaderingen voorbij te gaan?" Te meer daar die broeders zelve geene melding hoegenaamd maken van eenige pogingen, hunnerzijds aangewend, om de Algemeene Vergadering of de Synode (die in Maart zitting hield) te bewegen zich den toestand van Johannesburg aan te trekken. Dit feit alleen was, dunkt mij, genoeg om de schrijvers vooreerst te verwijzen naar hunne kerkelijke vergaderingen. Of meenden wij, men zou zich eerst om inlichting gewend hebben naar de vergaderingen der Gereformeerde kerk in Z.-Afrika. Instede hiervan wordt de Gereformeerde kerk in Z.-Afrika door dat schrijven, en het plaatsen daarvan in de *Heraut*, aan beide zijden eenvoudig geïgnoreerd. Dit vooral spijt mij innig, daar op die wijze nolens volens het gevoel der Gereformeerde kerk alhier gekwetst wordt, en de goede verstandhouding tusschen de kerk hier en in Nederland zeer geschaad wordt. Dat men ijvert is goed, maar laat alles met orde geschieden. Had men gedaan wat ik aangeef, dan zou men spoedig bevonden hebben, dat de juistheid van de voorstelling der zaken in het bewuste stuk heel wat te wenschen overliet en dat men in de geheele zaak overhaast, onordelijk en hartstochtelijk te werk gegaan is.

Maar nu over de zaak zelf. Dit aanzoek is niet op wettige wijze, volgens onze Synodale Bepalingen en de Kerkenorde tot stand gekomen. Zooals in de gemelde notulen staat, was er op 24 Januari eene kerkeraadsvergadering te Johannesburg onder leiding van Ds. Hamersma, die door mij verzocht was om aldaar de avondmaalsdienst waar te nemen. Ik had geen vermoeden dat er in die kerkeraadsvergadering het beroepen behandeld zou worden, daar dit volgens art. 38 onzer Synodale Bepalingen niet mag geschieden zonder overleg met, of medeweten van den wettigen consulent, of zonder behoorlijke opdracht van den consulent aan zijn plaatsvervanger. Daarenboven was ik als consulent juist bezig om schikkingen te treffen met den consulent van Krugersdorp, welke gemeente met Johannesburg meedoet in het beroep, om weder met beide kerkeraden eene gelijktijdige bepaling te maken voor het volgend beroep. In die vergadering bepaalde de kerkeraad eene gemeentevergadering, zonder dat den consulent gemadpleegd was of het hem mogelijk was daar tegenwoordig te zijn. De kerkeraad weet dat ik veel van huis ben, maar weet ook dat, als ik te huis ben, men spoedig *met mij* eene vergadering kan bepalen, daar men ineens overspoort naar Johannesburg. Ik kon toen aan de bepaling, door den kerkeraad gemaakt, niet voldoen, daar ik terzelfder tijd naar Rustenburg moest.

Aan den ouderling die mij in kennis kwam stellen met deze bepaling toonde ik aan, dat, volgens de Synodale Bepalingen, die vergadering niet kon doorgaan zonder consulent, volgens art. 38. Over het houden van die vergadering is rijpelijk door ons gesproken en ook door mij aangetoond, dat de Dordsche kerkenorde, volgens art. 37, geen wettigen kerkeraad kent zonder den dienaar des Woords. Ik heb dien ouderling ook aangewezen wat de wettige weg van handelen is, zoo er bij een groot gedoelte van de gemeente eene neiging voor eenen predikant uit Nederland bestaat. Ook dat met de vrije verkiezing door ons altoos gehouden, een besluit zooals die ouderling toen voorstelde om *alleen* uit Nederland te beroepen, niet overeenkomstig dat beginsel en het gebruik onzer Kerk was, en dan ook reden van verdenking tegen onze Theologische School geven zou. Bij mij had die ouderling toen afgerien van het houden van die gemeentevergadering, en vond het ook billijk dat eerst de afgevaardigden van Krugersdorp en Johannesburg tijdens de Synode met elkander de zaak zouden bespreken. Bij de Synode vernam ik geruchten van eene vergadering der gemeente, gehouden onder voorzitterschap van ouderling Dusenage. Maar ook nog zulke onzekere geruchten, dat een der ouderlingen van Johannesburg mij verklaarde, dat er eigenlijk geene vergadering gehouden was. Nu blijkt het toch dat er zeer formeele acta opgesteld zijn in die gehoudene vergadering en dat daarop gehandeld is. Zooals te Johannesburg de zaken gedreven werden, heeft eene gemeente geen consulent noodig. Waar in die vergadering alreeds over de nominatie van candidaten gehandeld is, kan de gemeente op die wijze ook wel zonder consulent een predikant beroepen.

Nu, wat aangaat de voorstelling van de zwakke beharting der geestelijke belangen der gemeente van Johannesburg, komen er verschillende onjuistheden in dat stuk voor. Al vóór de stichting van Johannesburg als gemeente, werd die gemeente elken maand om de beurt bediend door mij en den predikant van Heidelberg. Ik gevoelde toen al de noodzakelijkheid dat daar een predikant moest zijn, maar toen telde de gemeente nog maar 70 leden, meest armen, zooals de schrijver in dat stuk zelf erkent. Daarom deed ik destijds in het *Kerkblad* een beroep op de kerk in het algemeen, om de gemeente te Johannesburg te steunen. Echter in zeer korten tijd groeide de gemeente aan tot 400 leden, en werd toen ook dadelijk tot eene gemeente gesticht, en ineens bij de stichting werden er plannen gevormd om een predikant te verkrijgen. Juist in dien tijd is er 10 maanden geen avondmaalsdienst geweest, hoewel de consulent plan gemaakt had, elke maand daar zelf dienst te doen of een anderen predikant daarvoor te verkrijgen. Oorzaak hiervan was de Jameson-inval, de kort daarop gevolgde dynamiet-ontploffing, waardoor het kerkgebouw, met veel moeite opgericht, vernield was en weer moest opgebouwd worden, en het uitbreken van de pokken. Om al deze redenen vond de kerkeraad het raadzaam de dienst uit te stellen, ofschoon de consulent zich telkens bereid verklaarde om over te komen. Zoodra deze moeilijkheden overgekomen waren, heeft de consulent weer geregeld gezorgd, dat er elke maand dienst was, en werden zonder eenig verzuim maatregelen aangewend, om met Krugersdorp een predikant te beroepen, terwijl intusschen plannen beraamd werden om eene pastorie te verkrijgen. Dit alles kon natuurlijk niet in één enkelen dag klaar komen. In December l.l. werd een beroep uitgebracht op Ds. Snijman van Heidelberg, Z. A. R., die met het oog op de behoeften van de Z. A. R. in 't algemeen geene vrijheid had, zijn eigen uitgebreiden werkkring te verlaten. Ware een ander predikant beroepen, dan was thans wellicht al in de behoefte van Johannesburg voorzien.

Wat nu den predikantennood in de kerk in Z. A. betrett, menschen uit Europa, die slechts in Johannesburg en Pretoria leven, hebben geen begrip van het bestaan van onze kleinere gemeenten. In Europa kan eene gemeente van 100 leden gemakkelijk een predikant beroepen. Dit kan eene zeer gewillige gemeente van 100 leden hier niet doen, want waar die leden hier verspreid in een uitgebreid district wonen, kost het elk gezin ten minste wel £ 5, telkens als zij naar de kerk komen. Konden zij nu als in Nederland te voet 's morgens naar de kerk komen, dan kon al dat geld aangewend worden voor de kerkedienst, en zou zulk eene gemeente een predikant een ruim bestaan kunnen verschaffen. Maar men kan nu eenmaal deze toestanden niet veranderen, wel theoriën opbouwen, maar dat geeft niets. Wat doen wij dus? Wij beijveren ons om kleine gemeenten op te bouwen en samen te doen werken, om een predikant te beroepen. En zoodra zulke plaatsen samen gereed zijn voor een beroep, waren er telkens proponenten van de Theologische school voor die plaatsen.

Menschen die hier niet de hitte des daags gedragen hebben, kunnen gemakkelijk spreken, maar groote theoriën te verkondigen, is iets anders dan werkelijk gemeenten te bearbeiden, en te verzorgen in uitgebreide districten. En als er dan in den omtrek, door mij vroeger alleen bearbeid, nu vijf predikanten zullen zijn, wanneer Johannesburg en Nijlstroom hunne predikanten verkrijgen, dan moet men toch erkennen dat de kerk opgebouwd wordt.

Ten slotte wil ik nog alleen het volgende opmerken: als de kerk van Z. A. voor vele jaren alreeds de gemeente in het verre Humpata tegen groote kosten en opoffering, van een leeraar voorzien heeft, zal dan die kerk eene gemeente in haar midden verwaarloozen?

Pretoria, 28 April 1897.

P. POSTMA.
V. D. M.

Ons is het ondoenlijk, uit de verte ten deze een oppartijdig oordeel te vellen.

Ook hierom is het zoo te betreuren, dat de kerken van Transvaal met onze kerken nog niet in nadere gemeenschap traden.

Maar na de bealuiten der jongste Synode in Transvaal durven we hierop vooreerst nog minder hopen dan vroeger.

Altoos misverstand.

Zoo ook nu weer over het behoud van den naam van *kerk* in plaats van *kerken*.

En dit na al wat hierover breed en ampel in de *Heraut* en op Synoden verhandeld is.

Uit de Pers.

Ditmaal geven we onder dit hoofd een extract uit het verslag van het *Zettensch* Gymnasium.

Des Heeren goede hand schonk ons juist dit jaar niet onbelangrijk stijgen in het aantal onzer discipelen.

Telde toch het Gymnasium op 1 Januari 1896 46 leerlingen, op 1 Januari 1897 was dit cijfer geklommen tot 59, waarvan 40 intern en 19 extern. Tegenover 9 leerlingen die vertrokken (3 naar de Vrije Universiteit; 1 naar de Gemeentelijke Universiteit te Amsterdam voor medische studien; 2 naar de Theologische School te Kampen; 2 die niet bevorderd werden tot eene hoogere klasse; 1 die de studie vaarwel zegde), werden in den loop des jaars 22 nieuwe leerlingen opgenomen, waarvan 9 in de Voorbereidingsklasse; 10 in de eerste; 2 in de tweede, 1 in de derde klasse.

Sedert 1892 is er in dit opricht gestadige vooruitgang. In dat jaar toch bedroeg het aantal nieuwaangekomenen discipelen niet meer dan 4; in het jaar '93 steeg dit tot 8; in '94 tot 11; in '95 tot 15; in '96 tot 22.

Toch zijn wij nog niet zoover als voor den financieelen toestand op den duur gewenscht is. Op vermeerdering bepaaldelijk van het aantal internen moeten wij blijven hopen. Voor een zeatigtal is in het gebouw van het Gymnasium plaats.

Het is dan ook voor het Gymnasium, voorzoover het Curatorium kan zien, van groot belang, dat aan de bedoeling der Synode streng worde vastgehouden om de inrichting te Kampen, behoudens bepaalde uitzonderingen, uitsluitend te doen dienen voor wie later hunne studiën aan de Theologische School

aldaar wenschen voort te zetten, zoodat zij zich overeenkomstig haar kerkelijk karakter in hoofdzaak beperkt tot gymnasiale opleiding van toekomstige dienaars des Woords in de Gereformeerde Kerken, en niet bedoelt op eene lijn te staan met de Gereformeerde Gymnasia van Zetten en Amsterdam. Trouwens is ook door het *vijfjarige* leerplan de voorbereiding te Kampen niet geheel dezelfde als aan de Gereformeerde gymnasia met hunnen *zesjarigen* cursus, die verband houdt met de eischen voor de toelating tot de akademische lessen gesteld.

Wordt het besluit der Synode geheel uitgevoerd overeenkomstig de kenbaar gemaakte bedoeling, — wellicht dat dan de Gereformeerde Gymnasia die meer beperkte concurrentie kunnen dragen.

Toch moet het besluit der Synode te meer doen gevoelen dat voorhands niet aan het oprichten van een Gereformeerd Gymnasium elders valt te denken. Zeker zoude het hoogst verblijdend wezen, indien op iedere plaats van eenigen omvang een Gereformeerd Gymnasium kon bestaan. Maar zoover zijn wij waarlijk niet. Nog hebben de Gereformeerden over het gansche land samen te werken, en hun gevoel van solidariteit te toonen in het gemeenschappelijk dragen en steunen van wat tot duurver geschonken werd. Wordt dit verstaan en betracht, dan zijn wij voor de toekomst van het Zettensch Gymnasium niet zonder hope.

Over de voorstellen om het gymnasium te verplaatsen, laat het verslag zich in dezer voege uit.

Gelijk wij zooeven aanstipten werd in de pers uitgesproken dat het Gymnasium, zoude het in leven kunnen blijven, verplaatst moest worden; zelfs werd daarbij te kennen gegeven dat, indien het Curatorium onverzettelijk bleek, elders eene nieuwe inrichting gevestigd moest worden.

Natuurlijk kan de Algemeene Vergadering, die alleen hierover heeft te beslissen, tot vertrek uit Zetten besluiten. Tot dusver werd echter geen voorstel in dien geest gedaan, en ook vond het Curatorium geen aanleiding daartoe, hoezeer het wel de zaak ter sprake heeft gebracht.

Dat het Curatorium zoodanig voorstel niet deed, worde echter niet aan minder verdedigbare vasthoudendheid toegeschreven. Het Curatorium hoopt altijds zich steeds bereid te toonen de leiding te volgen, die in de zich wijzigende omstandigheden is gelegen. Echter schijnt weleens te worden vergeten, dat wat *verplaatsing* wordt genoemd, niet anders zou wezen dat het likwideeren van de bestaande instelling, en het vestigen van eene geheel nieuwe, gepaard met belangrijk geldelijk verlies.

Immers staat te vreezen, dat verkoop van het onroerend goed, dat aan de Vereeniging behoort, met groote schade zou geschieden, wijl anderen weinig behoefte aan de groote gebouwen zouden hebben. Buiten het Gymnasium heeft toch de Vereeniging nog het gebouw, waarin het vroegere Instituut gehuisvest was, met particuliere woning, en vier leeraarswoningen bloksgewijze, twee aan twee, gebouwd. Men zou dus vermoedelijk een niet onaanzienlijk kapitaal in de klei der Betuwe achterlaten, en waarlijk niet de bezittingen als het ware slechts hebben in te laden om ze elders uit te pakken. Voor zoodanige verhuizing nu zouden dan ook wel zeer ernstige gronden moeten bestaan. En heeft Zetten al schaduwzijden. — maar waar ontbreken die? — de lichtkanten behoeven toch waarlijk niet met moeite gezocht te worden. Het onbelemmerd genot van de frissche buitenlucht, in gezonde omgeving, zonder veel afleiding, is inderdaad een belangrijk voordeel. En de prijs van *f* 500 voor inwoning, kost, volledig gymnasiaal onderricht en voortdurend toezicht met leiding en opvoeding — wat alles tezamen vaak *f* 800, *f* 1000 en meer kost —, is zeker niet hoog.

Voor den een zullen de voordeelen van Amsterdam, voor den ander die van Zetten meer wegen. Misschien dat juist deze twee Gymnasia, waar zij nu gevestigd zijn, voor het oogenblik althans op niet geheel onbevredigende wijze in de behoeften voorzien.

Over het uitbreiden van een besmettelijke ziekte in den loop dezes jaars, een infectie, die, helaas, ook naar Amsterdam overkwam, en den President Curator, Prof. Fabius, zóó hevig aantastte, dat angst voor zijn leven in veler hart sloeg, en nóg de naweeën van zijn lijden zich gevoelen doen, meldt het verslag ons dit:

Bijzondere uitgaven werden, gelijk wij zeiden, veroorzaakt door de besmettelijke ziekte, waardoor het Gymnasium in het afgeloopen jaar werd bezocht. Den 29sten Mei ontving het Curatorium ganscli onverwacht het bericht, dat een der interne leerlingen door roodvonk was aangetast. Wat dit zeggen wil voor eene inrichting, waarin een zestigtal personen — groot en klein — gehuisvest zijn, behoeft wel geen betoog. En dit zeven weken vóór de groote vacantie, in den vollen schooltijd, juist bij het naderen van de laatste voorbereiding voor de overgangs-examens. De sedert afgetreden Curator, Dr. HERMANIDES, heeft in die dagen nog zeer gewaardeerde diensten bewezen. In overleg met den Regent en den geneesheer werd het raadzaam geacht den patient naar het toen ledigstaande gebouw van het Instituut over te brengen, waarheen later ook de tweede leerling, die aangetast werd, is getransporteerd. De derde, die getroffen werd, was het jongste kind van den Regent. Toen echter heeft het den Heere in Zijne barmhartigheid behaagd de uitbreiding der krankheid te stuiten. Zelfs heeft Hij den ouders en ons allen de vreugde bereid dat niet één der aangetasten is bezweken.

Moge ook deze beproeving eene vrucht der gerechtigheid afwerpen! In dank voor 's Heeren uitredding, en in verleevendiging van het besef, ook onder onze leerlingen, dat onze dagen slechts een handbreed zijn gesteld; ons leven is als een damp, die voor een weinig tijds gezien wordt, en daarna verdwijnt; dat het ook voor de jeugdigen van jaren voegt te zeggen, althans te bedenken: »Indien de Heere wil, en wij leven zullen, zoo zullen wij dit of dat doen." Want wij weten niet »wat morgen geschieden zal". (Jac. IV : 14, 15).

Tot onze blijdschap hebben de ouders, aan wie bericht van ziekte gezonden is, kunnen besluiten de leerlingen te Zetten te laten, en kon zoo het onderwijs op geregelde wijze voortgaan. Ook zijn de overgangs-examens op den gewonen tijd afgenomen, waarvan de uitslag, in verband met later afgelegde na-examens, was, dat 34 leerlingen tot eene hoogere klasse konden bevorderd worden, en 10 in hunne klasse moesten blijven. Aan 4 leerlingen kon vergunning gegeven worden zich voor een examen aan te melden, dat den toegang tot de Universiteit ontsluit. Allen legden het staats-examen af in Den Haag, en, hoezeer dit jaar een zoo groot percentage afgewezen werd, viel aan ons Gymnasium de heugelijke uitkomst ten deel, dat slechts één hunner niet slaagde, die echter na de vacantie met goeden uitslag het admissie-examen aflegde aan de Vrije Universiteit.

Onder de drie candidaten, die het diploma der Staats-Commissie verwierven, bevond zich weder een, die voor medische studiën was bestemd, zoodat het Curatorium versterkt werd in het vertrouwen, dat het Gymnasium voldoende is ingericht met het oog op alle Faculteiten.

Moge de uitkomst toonen, dat de oude stichting van Ds. Van Lingen nog steeds door ons volk op prijs gesteld, zich met eere kan handhaven, ook waar, gelijk op elk terrein, de soms zoo pijnlijke concurrentie van zelf uit de ontwikkeling van ons Christelijk onderwijs geboren wordt.

Officieele Berichten.

Met verkorting uit het Kerkblad van 18 Juni.

VLAARDINGEN, 9 Juni 1897. Daartoe *uitgenoodigd* door gedeputeerden van eenige Kerkeraden, en *volgens opdracht* van zijnen eigen Kerkeraad, is onze broeder Ds. L. van der Valk van Scheveningen naar Lerwick, de hoofdstad der Shetland-eilanden op de Oostkust van Schotland, getogen, om daar een maand ongeveer door te brengen in den dienst des Woords onder onze visscherlieden, die om dezen tijd des jaars de haringvisscherij aan de Schotsche kust uitoefenen. Ds. Lion Cachet van Rotterdam heeft de goedheid gehad, eenige broederen in Schotland van dien voorgenomen arbeid te verwittigen en broeder van der Valk aan te bevelen, inzonderheid aan Ds. Wilcock te Lerwick. Ds. Lion Cachet had de eer dezen te Edinburgh te ontmoeten en mocht van hem vernemen, dat hij broeder van der Valk zooveel mogelijk bijstand zou verleenen. ZijnEerw. zorgde dan ook reeds voor logies en eene spreekplaats. Na in de gastvrije woning van Ds. Lion Cachet het avondeten genuttigd, Gods Woord gelezen en gebeden te hebben, geleidden eenige broederen gisteravond Ds. van der Valk naar de stoomboot *Brittannia*. Met deze boot is onze broeder naar Leith vertrokken, om van daar naar Lerwick te reizen en tot den voorgenomen arbeid in te gaan. Wij bevelen onzen broeder en zijnen gewichtvollen arbeid onder de honderden visschers in de voorbede der kerken aan. Moge God de Heere hem op ons gemeenschappelijk gebed veilig leiden, nabij zijn en zegenen! Dat hij in welstand terugkeere tot de zijnen en de gemeente, die hem zoo gewillig eenige weken af wilde staan!

Namens Deputaten ad hoc,
W. SIEDERS, *Vice-praeses.*

Vergadering der Classis Deventer, op 19 Mei 1897.

De vergadering wordt op gewone wijze geopend.

Ds. Brummelkamp wordt naar toerbeurt met het presidium belast en Ds. Slager wordt aangewezen als scriba.

Het onderzoek overeenkomstig art. 41 D. K. O. leverde geen bijzonders, behalve een vraag van Wierden, hoe gehandeld moet worden met een lidmaat, dat groote onverschilligheid openbaart in betrekking tot de kerk, maar toch niet verklaart, dat hij van de Gereformeerde kerk afstand doet? Aan de broeders wordt de raad gegeven, om nog eerst voort te gaan met dat lidmaat te vermanen. Op een vraag van denzelfden kerkeraad: Hoe te handelen met een lidmaat, dat vroeger voor zijn lidmaatschap bedankt heeft en nu wel wenscht terug te keeren? — wordt door de vergadering geantwoord: zoo iemand betering des levens belooft en bewijst, mag en kan hij niet worden geweigerd.

Wordt, naar aanleiding van eene vraag van Wijhe, voorgesteld om 't besluit te nemen, dat in de Classis zonder haar advies geen kerk overga tot het beroepen van een leeraar op een traktement beneden *f* 800,— 's jaars, en vrije woning.

Dit voorstel wordt aangehouden tot de volgende vergadering, opdat de kerkeraden er inmiddels over beraadslagen mogen.

Hengeloo vraagt, is de doop wettig, die bediend is met de formule tot den Naam des Vaders en des Zoons en des Heiligen Geestes, en wel naar aanleiding, dat iemand als lidmaat dier kerk wenschte aangenomen te worden, welke op die wijze gedoopt was. De Classis spreekt uit, geen vrijmoedigheid te hebben tot het advies, om in dit geval den doop voor onwettig te verklaren en alzoo den doop te bedienen.

Nadat de voorzitter zijn erkentelijkheid tot de broeders heeft uitgesproken voor den steun hem geboden en met name Ds. W. Diemer, die voor het laatst als lid der Classis de vergadering bijwoont, een aangename en gezegende rust te hebben gewenscht, beantwoordt Ds. Diemer deze toespraak wederkeerig hartelijk en wenscht de Classis des Heeren zegen toe.

De vergadering wordt op verzoek van den voorzitter door den scriba met dankzegging gesloten.

Vergadering der Classe 's Gravenhage, gehouden 8 Juni ll. in het gebouw »Bazarlaan" te 's Gravenhage.

In het moderamen nemen zitting Ds. Wijmenga als praeses, Ds. Troost als assessor, Ds. Sikkel als scriba.

Uit de credentialen blijkt, dat de vijftien kerken wettig vertegenwoordigd zijn; alleen van Rijswijk was slechts één afgevaardigde ter vergadering.

Ds. Los voor het eerst ter vergadering aanwezig, wordt door den praeses hartelijk verwelkomd.

Op het ingekomen verzoek der »Vereeniging tegen de Prostitutie," dat de Classe zich uitspreke tegen het stelsel van de reglementeering der ontucht, wordt besloten deze vereeniging te berichten: »Dat door de Belijdenis der Gereformeerde kerken, meer bepaaldelijk door de verklaring van het zevende gebod van de Wet des Heeren in den Heidelbergschen Catechismus, alle regeling en bescherming van het plegen van ontucht ten stelligste veroordeeld wordt."

Na het zingen van Ps. 84 : 3 wordt de vergadering gesloten met dankzegging door Ds. Troost.

Vergadering van de Gereformeerde kerken in de Classe Amsterdam.

Als praeses fungeert Ds. Brouwer; als scriba alt Ds. Karssen.

De vergadering wordt geopend met het zingen van Ps. 121 : 1, de lezing van Ps. 121 en gebed.

Bij de behandeling van Art. 25 van de regeling wordt door kerkvisitatoren medegedeeld, dat sedert de laatste vergadering de kerken van 's Gravenland en Nederhorst den Berg zijn bezocht en dat de kerk van Uithoorn weldra hoopt te komen tot eigen dienst des Woords en der Sacramenten.

Aan Ouderkerk wordt op haar verzoek, besloten, dat de Classe aan deputaten voor de hooge Overheid kennis zal geven van de ineensmelting, welke plaats had.

Verder wordt bij het onderzoek naar Art. 41 D. K. aan Naarden raad gegeven, hoe te handelen met een broeder, die zijn kind niet liet doopen in de Geref. kerk.

De Zending zal in een volgende vergadering een punt van bespreking uitmaken.

Naar aanleiding van een schrijven der Vereeniging tegen de Prostitutie, spreekt de Classe als haar gevoelen uit, dat alle reglementeering, in plaats van bestrijding der zonde, tegen Gods Woord is.

Ds. van Schelven sluit de vergadering met gebed.

AGENDUM

VOOR DE

9de Centrale Diakonale Conferentie der Gereformeerde Kerken in Nederland, te houden te Amersfoort op Donderdag 24 Juni 1897, in het Kerkgebouw der Geref. Kerk; aanvang des morgens ten 10 uur.

1. Wat is het oordeel der Conferentie over de behandeling der diakonalia op de Synode te Middelburg (zie acta 1893 art. 139, en acta 1896 art. 10). Is het niet gewenscht, dat deze Conferentie hierop hare aandacht vestige, met het oog op de vele Diakonale zaken, die eens goede regeling behoeven? Amsterdam A.

2. Mag eene Diakonie weeskinderen afwijzen, om dezelve voor rekening der Gemeente op te voeden, indien zulk een wees een vermogen van *f* 2000.— heeft? Amsterdam A.

3. Mag de Diakonie eener Geref. Kerk voor een idioot subsidie vragen, van het Rijk, de Provincie en de Gemeente? Enschedé B.

4. Heeft de Diakonie roeping, om zooveel mogelijk het gebruik van de bank van leening, door hen, die geregeld worden ondersteund, tegen te gaan? Zoo ja, welke middelen zijn daartoe aan te bevelen!

Ligt het op den weg der Diakonie om bij te dragen in de kosten van het Christelijk onderwijs voor die kinderen, waarvan de ouders niet, of bij uitzondering worden bedeeld? Assen.

5. Mag de Diakonie met vrijmoedigheid gebruik maken ten behoeve harer armen van medische hulp, ten koste van de burgerlijke armenkas? Apeldoorn A.

6. Zou het niet wenschelijk zijn, dat deze Conferentie met aandrang er op wijst, dat Diakoniën, wier middelen zulks toelaten, verplicht zijn Diakoniën van genabuurde kerken die in financieele moeielijkheden verkeeren, bij te staan?

In hoever kunnen Diakenen nuttig zijn, voor huisbezoek, zonder in het ambtelijk werk van Leeraren en Ouderlingen te treden?

Van het Comité.

Van het Comité.

a. De vergadering spreke uit, of deze Centrale Diakonale Conferentie zal bestendigd blijve. Zoo ja, waar en wanneer zal zij weer bijeenkomen?

b. De Conferentie voorzie in de vacaturen, ontstaande door de periodieke aftreding van de Broeders B. J. Lindeboom, W. H. van Schaick, W. Haaksma en C. F. von Meyenfeldt.

Namens het Comité:
B. J. LINDEBOOM, *Voorzitter.*
C. F. VON MEYENFELDT, *Secretaris.*

Voor Kinderen.

BIJ GOEDE VRIENDEN.

XIX.

In driemaal minder tijd zeker, dan hij er anders voor gebruikt zou hebben, was Walter door 't bosch heen naar de kust gesneld. Daar zag hij het vaartuig, een groot driemastschip, bijna vlak voor zich. Hij wilde schreeuwen, maar 't was hem onmogelijk; hij strekte de armen uit, en ... op 'tzelfde oogenblik tuimelde hij in 't zand, en bleef daar roerloos liggen als een doode.

Intusschen hadden verscheidene zeelieden, die van 't schip naar den wal tuurden, op de witte zandstreek den knaap bemerkt en hem zien vallen. Een boot werd uitgezet, en weldra waren een tiental scheepslieden aan land, en stonden om Walter heen.

»Hij is dood!" riepen enkelen, terwijl allen met verbaring en medelijden het lichaam beschouwden, dat voor hen in 't zand lag.

En wel was het een gezicht, dat zelfs niet weekhartige mannen roeren kon. Uitgeteerd en thans doodsbleek, scheen de jonge man bij zijn val te zijn bezweken. Bloed verfde zijn voeten en zijn wangen, die door de doornstruiken waren opengereten. De uitgemagerde wangen hadden een blauwe kleur, en heel het lichaam werd nog slechts hier en daar gedekt door gescheurde lappen, kleurloos en vuil. 't Was een beeld van onbeschrijfelijke ellende. Zwijgend bleven de mannen er een oogenblik bij staan. Toen legde er een de hand op Walter's borst, terwijl de anderen in spanning afwachtten wat volgen zou. Eindelijk sprak een stem:

»Dood is hij niet; zijn hart klopt nog."

Zes sterke handen hieven nu Walter op, en droegen hem in 't bosch, waar hij onder een schaduwrijken boom op een koele plek werd neergezet. Nu begon de flauwte, door inspanning en hitte veroorzaakt, te wijken. Hij sloeg even de oogen op, en keek verwilderd, als een die uit een benauwden droom ontwaakt, om zich heen. Wat was dat? Waren er werkelijk menschen bij hem? Gewis, het moest zoo zijn, want hij hoorde een stem die hem iets vroeg en in een taal die hem bekend leek. Hij verstond het echter niet recht. »Walter!" bracht hij met moeite uit. Toen viel hij weder in onmacht, even bleek als te voren.

De bootsman, die meegegaan was, haalde een flesch te voorschijn met water en wijn. Voorzichtig goot hij den machtelooze een dronk in de keel, en herhaalde dat een keer of wat. Dit hielp; Walter deed weêr de oogen open en de flauwte week. Hij dronk tot heel de flesch ledig was. Toen gaven de mannen hem een stuk geweekte beschuit, dat hij met graagte verslond. En zijn blikken — spreken kon hij bijna niet — schenen om meer te vragen.

»Nu niet, jongen," sprak de bootsman goedhartig, »'t zou je dood kunnen wezen, als je nu te veel lading inkreeg. Eerst naar boord; dan kan de dokter 't van mij overnemen."

Zoo werd dan Walter in de boot gedragen, en aan boord van het schip gebracht. 't Was, als had de laatste inspanning hem ook de laatste kracht geroofd, want hij gevoelde zich, al behield hij ook zijn bewustzijn, toch zoo zwak als een heel klein kind. Staan of zelfs zitten was hem onmogelijk. Hij werd op een bed gelegd, en weldra verscheen aan dat bed de kapitein.

't Was een flinke zeeman, met onverschrokken, eenigszins uitdagenden blik. Doch Walter was te zwak daarop te letten. Misschien was dat maar goed ook. Want wellicht zou hij, althans nu, meer dan verlegen zijn geweest, zoo hij geweten had wie voor hem stond. Immers dat was geen ander dan de beroemde zeekapitein en bevelhebber James Cook [1]), van wien Walter, geelijk heel Engeland, had hooren spreken. 't Was daar zelfde zeevaarder en ontdekker, die driemaal een reis deed om de wereld. Doch op de derde werd hij in een strijd met de inboorlingen, op de Zuidzee-eilanden opgegeten.

»Nu mijn jongen," sprak Cook vriendelijk, »moet je eens je best doen om te antwoorden op hetgeen ik je zal vragen. »U zult alles wel opteekenen," ging hij voort tot een officier, die naast hem stond.

»Hoe heet je?"

»Walter Smith."

»Vanwaar ben je uitgezeild?"

»Van Portsmouth."

»Hoe oud ben je?"

Er kwam geen antwoord. De kapitein herhaalde zijn vraag. Maar blijkbaar was het Walter onmogelijk te antwoorden; zijn gedachten scheen voor een oogenblik geheel weg. »Hoe kwam je hier?" vroeg Cook nu. »Verdwaald in 't bosch — schip weggezeild," kon Walter nog uitbrengen, maar meteen vielen zijn oogen dicht, en werd hij weer doodsbleek.

»We moeten 't er heden maar bij laten, mijnheer", sprak Cook tot den officier. »Daar komt gelukkig de dokter; die moet zijn kunst maar eens beproeven."

't Zal misschien den lezer verwonderen, dat de kapitein den zieken, uitgeputten jongen dadelijk met vragen lastig viel. Maar dat was zijn plicht. Niemand begreep, hoe daar een Engelsche jonkman op een onbewoond Galapagos-eiland verzeild kwam, en dat in zoo ellendigen toestand, den dood, zoo 't scheen, nabij. Er kon een misdaad zijn gepleegd, muiterij kon op een schip hebben plaats gehad. Ook dachten sommige officieren aan zeeroovers of een schipbreuk; altemaal dingen, waarvan sommige in die dagen niet zeldzaam waren. 't Was dus van 't hoogste belang iets daarover te vernemen. En daar nu de meeste vast geloofden, dat Walter geen dag meer leven zou, moest men wel den tijd uitkoopen. Veel had het echter, zagen we, niet gebaat.

De dokter, van 't geval ondcrricht, had reeds eenige geneesmiddelen meegebracht. Hij liet Walter een warm bad geven, en hem toen naar beneden brengen, waar hem een gemakkelijk leger werd bereid. Weldra zonk Walter in een vasten slaap, die een halven dag en meer duurde. Toen hij ontwaakte brak juist de morgen aan. Hij zag rond, verbaasd dat hij niet meer in het rotshol lag, waar hem bij het ontwaken de zon soms vlak in 't gezicht scheen. Blijkbaar bevond hij zich in een schip, gelijk vroeger. Maar hoe hij er kwam en wat er pas met hem gebeurd was, kon hij zich in 't minst niet herinneren. Hij wilde opstaan, maar dat was onmogelijk. Met een pijnlijken schreeuw viel hij bij de eerste poging weer achterover.

De dokter trad juist binnen. Hij zette zich bij den zieke, die hem toefluisterde:

»O, mijnheer, hoe kom ik hier toch?"

»Dat hoort ge later wel jongen," was 't antwoord; »gij moet nu eerst wat eten."

Een oogenblik later verscheen de kok met scheepsbeschuit en warme melk, 't eenige wat Walter mocht gebruiken. Met moeite, wegens zijn groote zwakheid, kreeg hij 't naar binnen, maar het smaakte hem kostelijk. In hoelang had hij niet zoo heerlijk gegeten!

»En nu weer rusten, vriend," sprak de dokter, »ik kom weerom."

Een paar uur later verscheen de kapitein opnieuw, om Walter te ondervragen. 't Was verwonderlijk, hoeveel goeds hem de rust en de verkwikking had gedaan. Niet alleen begon hij nu te begrijpen wat met hem gebeurd was, maar hij kon ook behoorlijk op alle vragen antwoord geven, zijn ouderdom zeggen, het schip noemen waarop hij had gevaren, vertellen van den kapitein en zoo meer. Na een half uur wist Cook al wat hij weten wilde, en vertrok zeggende: »Nu jongen, blijf je bij ons. Zoo God wil, brengen we je weer naar Engeland. Maar voor 't oogenblik gaat de reis nog niet daarheen."

[1]) Spreek uit: *Djeems Kook.*

CORRESPONDENTIE.

X. — »*Mac*," vóór Schotsche namen, beduidt: *Zoon*, zooals in Macpherson, Mackenzee enz. Dit »Mac" moet bij 't uitspreken *niet* den klemtoon hebben.

HOOGENBIRK.

Gereformeerde Gezindheid.

Gereformeerde Kerken.

BEROEPEN: Veere (cl. Middelburg), O. J. Geerling, te Brouwershaven — Nederhorst den Berg en Nichtevecht, D. Bakker, te Broek op Langendijk. — Strijen, C. J. van Binsbergen, te Loosduinen. — Zaandam **A**, J. Breukelaar, te Bodegraven. — Pietersburen en Wierhuizen, H. T. Hoeksema, te Zevenhuizen. — Rijswijk (cl. 's-Gravenhage), A. H. Geselle Meerburg, te Delft.

BEDANKT: Oudgenspiaat, P. Warmenhoven, te Alblasserdam **B**, — Gouda **B**, L. H. Wagenaar, te Arnhem. — 's-Gravenhage **B**, D. Ringnalda, te Oudshoorn. — Staphorst, J. Meijer Jr., te Langealag (gem. Heinoo). — Houwerzijl, J. Sluijs, te Uithuizermeeden. — Ottoland, door C. Steketee Cz., Bolnes. — Almkerk, L. Bouma, te Emlemkamp (Bentheim). — Hattem, W. Breukelaar, te Halfweg.

Nederlandsche Hervormde Kerk.

BEROEPEN: Sirjansland (cl. Zierikzee), G. Smit, cand. te Utrecht. — Akkerwoude, L. H. Bleeker, te Nederhemert. — Oud- en Nieuw-Gastel, W. J. Pijzel, te Erichem c. a. — Nieuwpoort, A. Dekker, cand. — Hoek (cl. IJsendijke), L. C. Terneden, te Maasdam. — Hoogeveen, E. J. van Heiningen, te Huizen. — Klaaswaal, B. A. de Jong, te Harderwijk. — Schoonoord, (Dr.) J. J. Knaap, cand. te Harderwijk. — Geertruidenberg, J. J. Oudegeest W.Jr., te Terborg. — Burgwerd c. a., J. de Burgwerd c. a., J. de Visser, te Brakel. — Den Berg op Texel, P. E. A. Schröder, te Nieuw-Vennep (gem. Haarlemmermeer).

AANGENOMEN: Ter Aa (gem. Ruwiel), J. Weener, cand. — Grootegast, J. J. Knaap, cand. te Harderwijk. — Eerdbeek, G. van Hoogstraten, cand. — Overschie, door W. van der Waal, te Wijk bij Heusden c. a. — Geldermalsen, J. C. Prins, te Almkerk. — Hauterwijk, H. P. Stegenga, cand. — Neerlangbroek, W. J. de Leeuw, cand.

BEDANKT: Grijpskerke (Zeel.), A. Dekker, cand. Roermond, N. J. Telders, te Oosterwijk en Moergestel. — Hellouw (gem. Haaften) en Ankeveen, W. Hellemana, cand. te Utrecht. — Oostermeer, G. Vellenga, te Kootwijk. — Uitwijk c. a., H. K. Wolfenberger, cand. — Varseveld, J. L. Pierson, te Hengeloo. — Heemskerk, W. Roobol, te Oostvoorne. — Zwartewaal, E. U. Schallenberg, cand. — 's-Heerenhoek, Nieuwvliet, Schore en Vlake (cl. Goes), A. Dekker, cand. te Bergambacht.

Advertentiën.

Heden is onze hartelijk geliefden Echtgenoot en Vader, de Heer
WILLEM CHRISTIAAN BREEN,
na eene langdurige krankheid, in den ouderdom van 73 jaren en 10 maanden in den Heere ontslapen.

Wed. W. C. BREEN,
geb. C. F. HOLST.
Dr. JOH. C. BREEN.

Amsterdam, 10 Juni 1897.

Heden ontsliep onze trouwe medebestuurder, de Heer
W. C. BREEN.
Van af de oprichting der Nederl. Vereeniging van Vrienden der Waarheid, was hij een harer ijverigste bestuursleden.
Aan zijn groote dogmatische kennis paarde hij eene bijzondere liefde voor eene zuivere kerkregeering. Hij mocht de vrijmaking der Gereformeerde kerken aanschouwen en ontving de kroon, weggelegd voor hen, die den goeden strijd hebben gestreden en het geloof behouden.

Namens het Bestuur,
Dr. F. L. RUTGERS,
Voorzitter.
G. H. A. GROSHEIDE,
Secretaris.

Amsterdam, 10 Juni 1897.

L. G. WEISZ & Co.,
Commissionairs in Effecten,
Prinsengracht bij de Prinsenstraat,
No. 157,
AMSTERDAM.

Admissie-Examen.

Het eerstvolgend examen ter toelating tot de lessen aan de **Vrije Universiteit** gegeven, zal D. V. worden afgenomen **DINSDAG 6 JULI.** Hun, die zich daaraan wenschen te onderwerpen, wordt verzocht, zich met opgave van ouderdom, woonplaats en der faculteit, waarin zij wenschen te studeeren, schriftelijk aan te melden bij den ondergeteekende, **vóór of op Dinsdag 29 Juni.**

Daarbij worde herinnerd aan het volgende Senaatsbesluit betreffende het Hebreeuwsch:

»Aan hen, die tot de colleges in de Hebreeuwsche taal en de Bijbelsche antiquiteiten wenschen te worden toegelaten, zal, na gunstigen uitslag van het Admissie-Examen, een afzonderlijk examen worden afgenomen in de eerste beginselen der Hebreeuwsche taal, waaruit zal moeten blijken, dat de candidaat met behulp van het woordenboek een paar verzen Hebreeuwsch grammatisch kan ontleden en vertalen. Aan dit examen moeten zich onderwerpen allen, die tot de colleges in de Hebreeuwsche taal en de Bijbelsche antiquiteiten wenschen te worden toegelaten, dus ook zij, die met gunstigen uitslag het eindexamen aan een Gymnasium of voor de Staatscommissie hebben afgelegd."

De dec. der ilt. fac.,
Dr. J. WOLTJER.

Gereformeerd Gymnasium,
te Amsterdam.

Ouders of Voogden, die hunne Zonen of Pupillen met den nieuwen Cursus op eene der klassen van het **Gereformeerd Gymnasium** te **AMSTERDAM** wenschen geplaatst te zien, kunnen zich aanmelden **voor 1 Juli** bij den ondergeteekende. PROGRAMMA's zijn te verkrijgen met opgave der eischen voor de toelating en nadere inlichtingen.

Dr. J. WOLTJER.

Brussel.
GEREFORMEERDE KERK.
Dienst des Woords: 's Zondags 10 uur 's morgens en 6 » 's avonds.
Ingang: **Rue Paul Devaux 7,** bij de Beurs.

HENRY,
COMMENTARY HOLY BIBLE.
6 groot royaal 8°. deelen, geïllustreerd en in rotte stempelbanden. Prijs (met elegant eikenhouten kastje) f 32.50.
Voor andere, goedkoopere edities, in prijzen van f 20.— tot f 30.—, vrage men z. v. pl. nadere inlichtingen en zichtzending.
Kampen. J. H. KOK,
Antiquarische Boekh.

VERSCHENEN:
De Zeeslag bij Kijkduin.
GEDICHT
VAN
J. A. WORMSER.
Prijs *f* 0.30.
Amsterdam. BOEK&HANDEL VOORHEEN
Pretoria. HÖVEKER & WORMSER.

Vrije Universiteit.

In dank ontvangen:
Voor de Vereeniging:
Aan Contributiën:
Door Ds. A. Looïs te Pernis *f* 3.
Aan Collecten: (voor de Theologische faculteit).
Van de Geref. kerk te Bergen op Zoom (halve coll.) *f* 3.20; van idem te Bussum *f* 4; van idem te Muiderberg *f* 0.79; van idem te Hollandscheveld *f* 6.20; van idem te Weesp B *f* 2.47½; van idem te Alkmaar *f* 16.15; van idem te A. P. Polder *f* 1.96; van idem te Dirkshorn *f* 5.47; van idem te H. H. Waard *f* 3.92; van idem te Krabbendam *f* 5.68, van idem te N.-Scharwoude *f* 4.68; van idem te Schermerhorn *f* 0.32.
Voor het Studiefonds:
Door Ds. N. A. de Gaay Fortman te Amsterdam, van M. N. B. te Vlissingen *f* 6.

S. J. SEEFAT,
Hilversum. *Penningmeester.*

P. VAN EIJK.
Firma JOHANNES KRAMER & Co.
DAM 15—17, AMSTERDAM.
Koopen en verkoopen **EFFECTEN,** diverse **LOTEN** en vreemde **COUPONS.** Wisselen Gouden, Zilveren **MUNTEN** en vreemde Banknoten. Sluiten **PROLONGATIËN** en **BELEENINGEN.** Nemen gelden à **DEPOSITO** 1/2 pCt. onder de prolongatiekoers. Bedragen tot en met Duizend Gulden worden op vertoon terugbetaald.

ELECTRISCHE DRUKKERIJ, Amsterdam.